

A BUDAY CSALÁD ÉLETVITELE SZEGEDEN

FÁRI IRÉN

A Kolozsvárról áttelepült és az egyetemen tanszéket kapott Buday Árpád életmódjába pillanthatunk be a lakást bemutató fényképek és Buday Árpád halálakor készült hagyatéki leltár alapján. Kivételes lehetőség e két forrás együttes tanulmányozása. A szegedi múzeumban lévő fényképek és a levéltári anyag segítségével sokoldalú képet rajzolhatunk a két világháború közti értelmiségi család életkörülményeiről, gazdasági helyzetéről, mentalitásáról, szokás- és ízléskultúrájáról.

Kulcsszavak: *Buday Árpád, életmód, egyetemi professzor, hagyatéki leltár, Szeged*

Keywords: *Árpád Buday, everyday life, professor, inventory, Szeged*

Szeged város Árvaszékének 1943-as iratanyagában figyeltünk föl az 1937-ben elhunyt Buday Árpád hagyatéki leltárára.¹ A Buday család esetében különösen beszédessé válik a levéltári forrás, mivel a szegedi múzeum Irodalomtörténeti Gyűjteménye öt fényképet őriz, melyek segítségével beléphetünk a neves család otthonába. A fényképek a családra vonatkozó egyéb iratokkal együtt Buday Margit ajándékaaként kerültek a múzeumba.²

Erdély Romániához csatolását követően Buday Árpád továbbra is az EME Érem- és Régiségtárában dolgozhatott, azonban addigi munkája teljesen ellehetetlenült, így 1924-ben Szegedre költözött családjával, ahol Buday Árpádot az egyetem Archaeologiai Intézetének az élére nevezték ki.³ A Buday család 1924 augusztusában hagyta el Erdélyt, két vasúti kocsiban szállították bútoraikat, ingóságait. Nem volt egyszerű a megszokott életvitelhez megfelelő lakást találni a tömeges betelepülés miatt lakáshiánnyal küzdő Szegeden. Az egyetemi karok és intézetek elhelyezése is nagy feladatot rótt a városra, az egyes objektumok városon belüli szétszórtsága, amit ideiglenesnek tartottak, a bővítések, építkezések és költözések ellenére állandósult. A város eredetileg negyven egyetemi tanár részére ajánlott föl lakást, és több száz hallgatónak kínált menzát és internátusi elhelyezést. Budapesten három szemeszteren át működött a kolozsvári egyetem utóda, a vidékre költözést nem mindenki támogatta a tanári testületéből, többen a Szegeden följajánlott lakások minőségével nem voltak megelégedve, és Budapestről jártak le tanítani.⁴

A Buday család Szegeden először az újszegedi részen, a Fő fasor 47. szám alatt lakott – erről a lakásról bővebb információkkal nem rendelkezünk –, majd több tanártársával együtt a Mérey utcai bérpalotában kapott lakásbérleti lehetőséget (Mérey u. 8. – Tábor u. 3.). Az 1925 tavaszára elkészült háromemeletes városi bérház Szeged első építkezése volt a háború után. A házban 12 lakást alakítottak ki, melyből az állam az építési költségek negyedét kitevő kölcsöne fejében 8 lakást a Kolozsvárról áttelepült egyetemi tanárok részére tartott fenn (2. kép). A Mérey és Tábor utca sarkán épült lakóháznak mindkét utcáról volt bejárata, a földszinten üzlethelyiségek létesültek, a teljes első emeletet a városi adóhivatal foglalta el. A lakók többségét kitevő egyetemi tanárokról az épület a „professzorok háza” néven lett közismert Szegeden.⁵ Az épületben 6 négyszobás, 2 háromszobás és 4 kétszobás lakás volt. A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Rectori Hivatalának hiányosan fenn-

¹ MNL CSML IV. B. 1452. 3973/943.

² FÁRI 2015, 195–211.

³ LENGYEL 1990, 12.

⁴ SZABÓ 1994, 581.

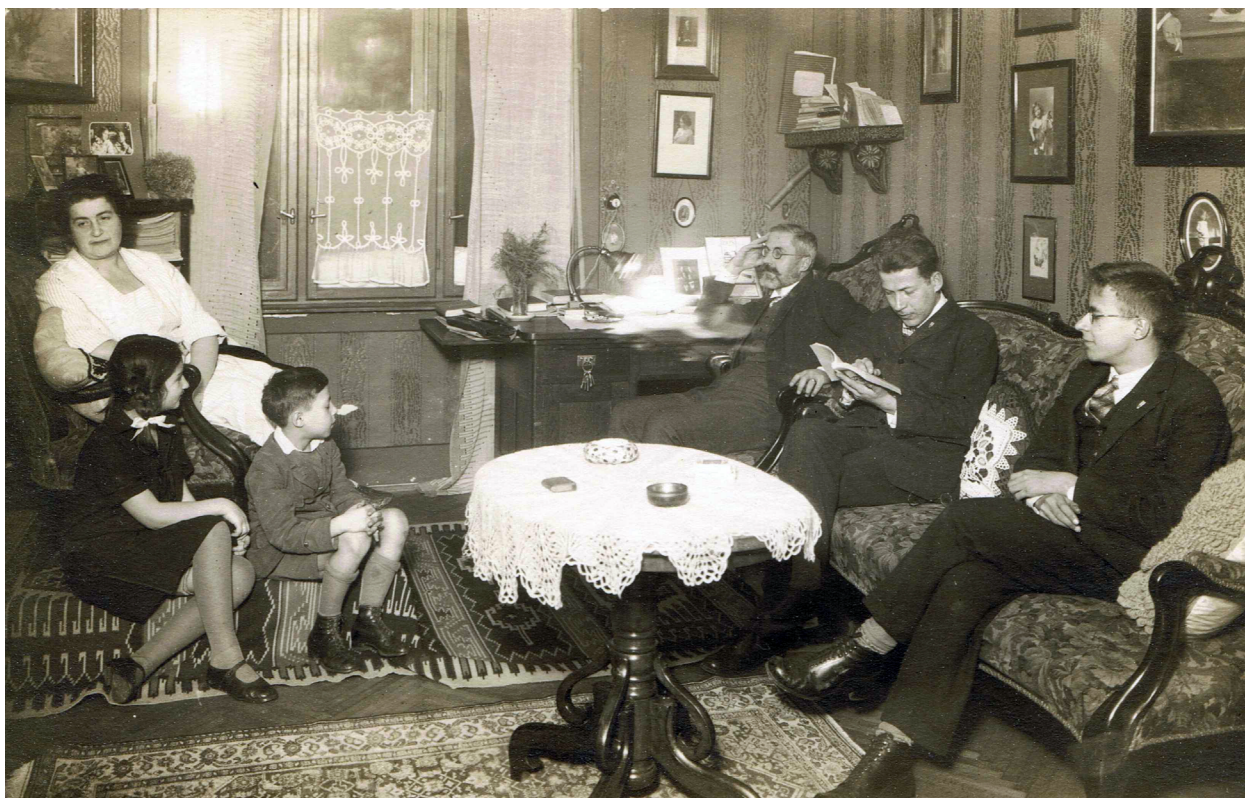
⁵ BÁTAYAI 1994, 30–31.

1. kép. Kolozsvár, Buday György szülőháza
Fig. 1. Cluj, György Buday's birth house

2. kép. Szeged, Mérey utca-Tábor utca sarok
Fig. 2. Szeged, corner of Mérey and Tabor Streets

3. kép. A Buday család 1927-ben
Fig. 3. Buday family in 1927

maradt iratai között megtalálható az 1924. október 30-án tartott tanácsülési jegyzőkönyv, amelyben határoztak a négyszobás lakások odaítéléséről.⁶ A III. emeleti 2. számú lakásba költözhetett a hattagú Buday család. A lakásért havi 1200 aranykorona bért fizettek.⁷

Buday Árpád magas szintű képzettsége és foglalkozása okán részese lett az értelmiségi középosztálynak,⁸ életvitelének is ezt az elért státuszt kellett tükrözni, amelyben a lakásnak kiemelt szerepe volt. Kolozsváron az első fia, György születésekor, 1907-ben még egy háromablakos, hagyományos családi házban lakott (1. kép), majd családjával együtt átköltözött a múzeumépületbe, a Bástyá utca 2. szám alá, ahol a munkahelye is volt. A hagyatéki leltár nem jelzi, hogy a lakberendezés tárgyai közül mi volt a feleség hozománya, így minden bizonnyal a bútorokat fokozatosan, a praktikumot is szem előtt tartva szerezték be a családfő fizetéséből a feleség (rákospalotai államvasúti főellenőr leánya) neveltetéséből adódóan, otthonról hozott minták alapján.

Az öt, lakásbelsőt ábrázoló fénykép közül az egyik kép a Mérey utcai otthonban készült 1927-ben. A bútorokkal, szőnyegekkel és képekkel zsúfolt lakás egyik szobájának részletét látjuk a család összes tagjával. A helyiség a berendezés alapján a szalon és egyben a dolgozószoba volt. A fal színes, és sötétebb hengerelt minta díszíti. A nagy, hármasszárnyú ablak két szárnyát padlóig érő csipkefüggöny, közepét mintás vitrázs fedi. Az egyetemi tanár apa a szorosan sarokba tolt íróasztalánál ül, közvetlenül mellette a szalongozgatós díványa kapott helyet a horgolt csipketerítős kisasztallal. Felnőtt fiai: a 20 éves jogázhallgató György olvas, mellette öccse, a 19 éves Kálmán ül. Szemben velük az édesanya fotelje előtt a 10 éves Margit és a 8 éves Árpád ül. A szőnyegek szinte teljesen beborítják a padlót. A zsúfoltság arra utal, hogy egy nagyobb lakás berendezési tárgyai kerültek egy szobába egymás mellé, vagy kisebb alapterületű szobába kellett a meglévő berendezést elhelyezni (3. kép).

A középpolgári szintet a két háború között is a legalább 3 szobás lakás jelentette a korabeli szociológus, Weis István szerint.⁹ Az ideális lakás alapegységeit a szülői hálószoba, az ebédlő és a szalon képezték jellegzetes bútorokkal. A szalon azonban többnyire kettős funkciójú helyiség, nemcsak ven-

⁶ MNL CSML VIII.1. 1. d.

⁷ SAS 2006, 45.

⁸ „Buday György édesapját, Buday régészprofesszort még az enyedi kollégiumból ismertem, egy ludasi pályőrnek, bakternek volt a fia” – idézi Murádin Jenő Csőgör Lajos, a Bolyai Tudományegyetem későbbi rektora visszaemlékezését (MURÁDIN 2005, 71).

⁹ WEIS 1930, 117–120.

4. kép. Az egyetem Zerge (Batthyány) utcai oldala
Fig. 4. University from the Zerge (Batthyány) Street

dégfogadásra szolgál, hanem úri (férfi-) szoba és dolgozószoba is egyben. Bár mindinkább előtérbe került a lakás reprezentációs feladata,¹⁰ a vidéki polgári lakásokból gyakran kimaradt a tisztán szalon funkcióban használt szoba.¹¹

Egy 1931-es újsághír rávilágít, hogy a háború utáni Szegeden milyen társadalmi rétegek igényeltek és tudták megfizetni a háromszobás vagy annál nagyobb lakást.¹² A város központjában, a Fogadalmi templom szomszédságában lévő városi bérház lakói között értelmiségieket, állami és városi köztisztviselőket találunk háromszobás lakásban: nyugalmazott polgármester-helyettes, miniszteri osztálytanácsos, kántor, törvényszéki bírós, tábornok, királyi ügyész, építész, társadalombiztosítási főtanácsos lakott ilyen otthonban. Sajnos a család létszámát egyik esetben sem ismerjük, mint ahogy a négyszobás lakásban lakó postaigazgató, rendőrtanácsos és egyetemi tanár, Menyhárt Gáspár családjáét sem. De, mint a budapesti polgári otthonok kutatója, Gyáni Gábor megállapította: „kivált a középosztály felsőbb régióiban már nincs szoros összefüggés a lakás mérete és a családháztartás tagjainak száma között.”¹³

¹⁰ BUZINKAY 1992, 17–25.

¹¹ GÜNTNER 1997.

¹² DÉLMAGYARORSZÁG 1931, 3.

¹³ GYÁNI 1999, 127.

Az 1933-as *Szegedi Címtárban* Buday Árpád lakhelye még a Tábor utca 3. szám alatt volt.¹⁴ A professzorok házából az 1930-as évek végére nagyrészt kiköltöztek az egyetemi tanárok, mivel jobb lakáskörülményeket tudtak maguknak biztosítani.

Az Egyetemi Tanács 1934. január 27-i ülésén beható tárgyalás után szavazattöbbséggel úgy határozott, hogy az egyetem bölcsészkar épületében megüresedő, addig a Huszti József által lakott természetbeni lakást Buday Árpád nyilvános rendes tanárnak ítéli oda öt másik igénylő ellenében, akik szintén nyilvános rendes tanárok voltak. Tekintetbe vették az összes körülményt, például rangsor, családi körülmény, anyagi helyzet stb. 1934. június közepétől érkeztek a levelek a Buday család nevére a Zerge u. 19. címre. Az egyetem épülete a korcsolyázató szélén (a tó területe később sportpálya, ma az egyetemi könyvtár, a TIK területe) állt, 1912-re készült el a MÁV Leszámoló Hivatala részére, de nem sokáig szolgálta a monarchia vasúti ügyeit, a Kolozsvárról Szegedre került egyetem kapta meg 1925-ben. A hatalmas épület Zerge (ma Batthyány) utcai oldalsó bejárata viselte a 19. számot. Az utca számozását időközben megfordították, ma már nincs külön házszáma ennek az oldalbejáratnak. Az egyetem főbejáratától teljesen független lépcsőház vezet föl az emeletre. A II. emeleten a 3. számú lakásban lakott a Buday család (4. kép).

Buday Árpád a Jancsó Bélának 1935. április 23-án írt levelében betegségével összefüggésben említette a Leszámoló Palotában lévő lakásukat:

„Betegségemmel dec. 11-én kerültem ágyba, s febr. 11-én léptem ki először a lakásunkból, hogy megkezdjem előadásaimat. Ez is csak azért volt lehetséges, mert egy év óta a Leszámoló palotában lakunk, s így a lakásból az intézetbe fűtött folyosón mehettünk. Gyönyörű öt szobás lakás!”¹⁵

Az egyetem épületében lévő lakásban készült az Árvaszéki Iratok között található hagyatéki leltár a családfő halálakor, 1937. április 7-én. A múzeum gyűjteményében lévő négy fénykép is ezt a lakást dokumentálja. Ekkorra már öt főre csökkent a család létszáma az előző évi tragédia miatt, ugyanis a másodszülött fiú, Kálmán, aki középiskolai tanári képesítéssel, doktorátussal az Országos Levéltárban dolgozott, 1936 júliusában, 28 éves korában meghalt. Talán ez is hozzájárult az apa, Buday Árpád betegségének felgyorsulásához, a gyomorrák elhatalmasodásához. A legidősebb fiú, a jogász végzettségű György apja halálakor Rómában művészeti ösztöndíjas, Margit 19 éves orvostanhallgató, Árpád 18 éves tanuló volt.

A helyiségek elrendezésének módjára a hagyatéki leltárból nem kapunk választ, az egyes szobák funkciójára is csak következtetni tudunk a bútorféleségek alapján, mert – mint a legtöbb lakás leltáránál – nem különítették el szobánként a berendezési tárgyakat, de a leltározást többnyire azonos elvek szerint, szinte körbejárásszerűen készítették el. A fényképeken látható helyiségek azonban teljesen beazonosíthatók a leltárral.

Az írott és képi dokumentumokat összehasonlítva a Zerge utcai ötszobás lakás felosztása a helyiségek használata szerint: szülői hálószoba, szalon/dolgozószoba, ebédlő, a fiúk szobája és a leány lakószobája. A fényképek hátulján tintaceruzás kézírás (valószínűleg Budayné írása) megerősíti az elmondottakat, és még további lényeges információkat tartalmaz, a képek készítése évét és a lakás helyét az épületben. A helyiségek: „háló,” „drága Api szobája (szalon),” utána „ebédlő,” „Pipike szobája” (Buday Kálmánt nevezték így a családban), utána „Babáé (Margit) szobája” „a Zerge u. 19. II. levő boldog otthonban Szeged 1937.”¹⁶ A kép a családfő halála után készülhetett, amikor kénytelenek voltak elhagyni a lakást.

A Buday-lakásban két fénykép a szalon/dolgozószobában készült. A lakás alaprajza lineáris szerkezetű, a középtengelyében elhelyezett kinyitott kétszárnyas ajtókon keresztül az egyik képen belátunk a hálószobába, a másikon az ebédlőn keresztül végiglátunk az egész lakáson (5., 6. kép).

A hálószobában a párhuzamosan elhelyezett két rézágy és az előtte lévő futószőnyeg jól látszik a képen (5. kép). A háló egyfunkciós helyiség, az intim szféra tere kevés bútorral. Az ágyak elhelyezése hagyományos, az anyaga kevésbé, a berendezés legértékesebb darabját alkotják 80 pengő értékben. A rézből készült ágyat egyenesen a polgári jólét szimbólumának tartották, kicsit el is üt a Buday család mértéktartó habitusától. Talán éppen az értékképző szerepe miatt került a berendezés tárgyai közé. A képen nem látszik, a leltárból pedig nem derül ki, hogy a többi bútordarab: két éjjeliszekrény, két szekrény, toalett-tükör, három szék garnitúrát alkotott-e, és milyen stílusú volt. A hálóban még egy

¹⁴ CÍMTÁR 1933, 15.

¹⁵ MFM IGY Buday-hagyatéka, Jancsó Béla–Buday György levelezése. A levélre Pintér-Nagy Katalin hívta föl a figyelmemet, segítségét köszönöm.

¹⁶ MFM IGY ltsz. 2019.2.1.–2019.2.5.

mosdót is összeírtak, ami rendszerint alul kétajtós, fölül márványlapos kis szekrény. A mosdót „a fürdőszobás lakásokban is sokáig fennmaradt történeti bútordarabnak” nevezi a polgári otthonok kutatója, Gyáni Gábor.¹⁷

A kétszárnyú, betétdíszes ajtókat fehérre festették. A nagy ablakokat fehér csipkefüggöny fedte, ebben a lakásban nem keretezte nehéz textilfüggöny, amely a 19. század végi, historizáló bútorokkal berendezett lakásoknál szinte kötelező dekoráció volt, de egyúttal le is sötétítette a teret. A leltár függönytartóként rézkarnisokat említ.

A Buday-lakás ebédlőjében a középére helyezett ebédlőgarnitúra téglalap alakú asztalát és a magas, egyenes hátú, valószínűleg bőrbevonatú nyolc székét látjuk (6. kép). A lábösszekötős, baluszteres lábú asztalt a sarkain nagymintás szövet (talán gypjűszövet) takaró fedi, a faragott díszű székek kárpitozását díszszögek rögzítik. A historizáló neoreneszánsz, közismert elnevezéssel ónémet (altdeutsch) ebédlőbútor kedvelt volt a polgárság minden rétege körében a 19. század közepétől. A nagyméretű, robusztus ebédlőgarnitúrák kidolgozottságukban sokfélék lehettek a társadalmi szinteknek megfelelően, de az ebédlőszékek kárpitozási módja is sokat elmond a tulajdonosról. A nádazás szerényebb szintet képviselt, a bőrrel kárpitozott szék, főleg, ha préselt mintás díszítésű volt, magasabb, reprezentatívabb igény szintet jelentett.¹⁸ A leltárban szereplő ebédlőkredenc a nagytálalót jelenti, mindig ez a bútor a legdrágább az ebédlőben (itt 35 P), általában márványlapos, a (kis) tálaló felépítmény nélküli vagy nyitott polcos felépítményű (itt 25 P). A leltár szerint a berendezéshez tartozott még egy nagyméretű szőnyeg, falióra, két kis asztalka, sezlon, 10 falikép festmény és egy hálózati rádió. Sajnos ezekről nem készült fénykép. Az ebédlő közepén lévő szőnyeg értéke 10 pengő, annyi, mint a szalonban lévő öt, futószőnyegnek meghatározott szőnyeg értéke összesen.

A rádió még drága technikai újdonságnak számított abban az időben, a budapesti rendszeres műsorsugárzás 1925 decemberében indult. Nyilvánvalóan ott helyezték el a lakásban, ahol a legtöbb-ször hallgatták, a Buday-lakásban az ebédlőben. A rádiózás eleinte a korabeli úri, sőt még ezen belül az arisztokrata körökben is kifejezetten ritka gyakorlat volt, mivel a rádióhallgatást „valami zsidós”, tehát polgári szokásnak tartották.¹⁹ A Buday család életében minden bizonnyal az értelmiségi-művészléteből eredően jelent meg a rádió, amit nagyfokú kulturális aktivitás jellemez, a tájékozódás, ismeretszerzés és a szórakozás (például zenehallgatás) újfajta lehetőségét kínálta a rádió.

A Buday-lakás praktikumra törekedett még a reprezentációt, a vendégfogadás céljait szolgáló helyiség, a szalon berendezését illetően is. A nagy alapterületű, két nagy ablakos szoba egyben a dolgozószoba szerepét is betöltötte. Az egyik szalonegyüttes bútorcsoportja egy kerek asztal köré helyezett nagy virágos huzattal kárpitozott, neobarokk két fotelből és a fal mellett álló díványból állt. Az áttört karfájú, hármass ívelésű dívány hátsó támlájának közepén és a fotelek háttámláján horgolt csipketerítők díszlettek (5. kép).²⁰ Az ülőgarnitúra formájából ítélve ugyanaz, mint az 1927-es fényképen látható, de időközben a bútor formájához jobban illő kárpitozást kapott. A garnitúrához tartozott még a faragott és esztergált közép lábú kerek szalonzasztal, szintén a neobarokk vagy a Lajos Fülöp korstílus szellemében, amely közkedvelt volt a polgárság körében.

A másik szalongoarnitúra félköríves, alacsony karfás, kárpitozott székei a bécsi geometrikus szecessziót idézik, sötétre fényezett, furnéros, hasábos lábú asztala a késő szecessziós-konstruktivista formavilágot képviseli (5., 6. kép). A magas háttámlás, faragott oromdíszű szék a nagyméretű, térbe állított íróasztal mögött állt. Az angol neobarokk stílusra rímelő magyar újbarokk irányzat az 1930-as években az angolhoz hasonló megfogalmazású bútorokat eredményezett. Az íróasztal, amely nem pusztán dekoráció, hanem a családfő munkaeszköze, praktikus, oldalszárnyakkal ellátott, a bécsi geometrikus szecesszió jegyében készült ún. középasztal (5., 6. kép). Jellegzetes a furnérozása: matt, feketére pácolt, erezésében fehér festékkel bedörzsölt tölgyfa. Ez az egyedi felületdíszítési módszer Josef Hoffmann iparművész bútoraira jellemző.

Az íróasztallal szemben, a sarokban álló üvegezett könyvszekrény az osztrák barokk-rokokó szellemen képviseli, míg a két könyvvállvány a funkcionalizmust. A könyvszekrény mellett faragott oromdíszű, nádazott háttámlájú, ülésű és lábbrészű hintaszék látható, benne kerek, hímzett párna (6. kép). A Thonet-gyár 1860-tól tömegesen állította elő a hintaszéket, bár a bútortípus nem a Thonet-gyár

¹⁷ GYÁNI 1992, 40.

¹⁸ PETERDI 2010, 254.

¹⁹ GYÁNI-KÖVÉR 1998, 234.

²⁰ Ez a közelmúltig továbbélő szokás a rokokó idejére nyúlik vissza. Az antimakassar a rizsporos parókák idején a drága kárpitot védte az elszennyeződéstől, majd a neorokokó bútorokon újra megjelent díszítő funkcióban (MIALKOVSKY 1979–1980 [1981], 79).

találománya. Szinte minden társadalmi osztály körében kedvelt volt „a valójában szalonképessé soha nem vált” kényelmi bútordarab.²¹ A szoba világítását kétkarú csillár szolgálta. A falakon a leltárhoz képest több kép: festmény és keretezett családi fénykép látható. Jól összeválogatott bútorok alkották a szalon/dolgozó berendezését, a legrepresentatívabb és a legdrágább darabok a kiváló minőségű, szép vonalú neobarokk dívány (40 P) és a két fotel (30 P).

A lakás másik két szobája a különmemű felnőtt gyermekeké volt. A fiúk szobájában a berendezéshez a következők tartoztak a leltár szerint: két ágy (az egyik vas), két íróasztal, egy asztal három székkal, két étagère (nyitott polcos állványbútor) és két függöny rézkarnissal.

A lányszobában, amelyet két fénykép is megörökített, szintén praktikumra törekedtek: egy sezlon, varrógép, kis asztalka négy székkal, egy íróasztal, pianínó, egy szekrény és a család kis vaskasszája volt benne a leltár szerint (7., 8. kép). A varrógép általában a legkötöttebb berendezésű, leginkább hagyományörző helyiségben, a szülői hálószobában szokott lenni a házhoz járó varrónő részére,²² a zongora, pianínó pedig vagy a szalonban, vagy a szalon után a legrepresentatívabb helyiségben, az ebédlőben. A bútorösszetétel többfunkciós helyiséget, kombinált szobát jelez. A fényképek tanúsága szerint a lányszobát art deco ülőgarnitúrával rendezték be az akkori legfrissebb divat szerint. A két világháború közötti modern bútorokat minden bizonnyal a nagylánnyá serdült Margit kapta. Ezek már nem Erdélyből magukkal hozott berendezési darabok, hanem helyben beszerzettek lehetnek. Az egyik képen az ülőbútorokat virágos mintás karton védőhuzat takarja. Ez a szokás a biedermeier idején, lokálisan az angol lakáskultúrában jelent meg, de még az arisztokrácia kastélyaiban is elterjedt. A leltárban szereplő íróasztal tulajdonképpen írószekrény üveges felső résszel, lehajtható írólappal, az egyik képen Buday Margit (Baba) ül előtte. A lányszobák másik jellegzetes bútordarabja, a fehérre festett toalettasztalka a két ablak közti keskeny fal elé került, fölötte miniatűr tálas, mellette festett népi ládika látható. A népművészeti tárgyak és a szövött népi iparművészeti szőnyeg a korszak divatján túl a család érdeklődését jelzi a népművészet és a szülőföld, Erdély iránt.

Buday Margit szobájában nemcsak a bútorok, hanem az üresen hagyott szobaközép is követi a korszerű lakberendezési elveket. A képeken látszik, hogy a vékony csipkefüggöny két nagy ablakot takar, és az egyik ablak alatt a központi fűtés radiátora is föltűnik. A pianínó széle éppen csak sejthető a képek jobb alsó sarkában.

A két utóbbi helyiség egyszerű lakószoba a felnőtt gyerekek használatára. Az értelmiségi lét sajátos szükségleteit szolgálta a családtagok külön íróasztala, a könyvszekrény és a könyvespolcokon található, 400 db-ot számláló különféle tudományos könyv. Ez a könyvtár volt az ötszobás lakás legértékesebb vagyontárgya, 800 pengőre becsülte a leltár. A drága, 500 pengős pianínót megelőzi a 10 festmény együttesen 600 pengős értékkel. A „családi ezüstöt” a leltár „Drágaság” rovatában találjuk, a 35 darabos étkészlet 50 P-t ért, annyit, amennyit a 6 személyes (hiányos) ebédlőszerviz. A lakás berendezésén és a 6 részvényen (180 P értékű) kívül más ingó és ingatlan vagyona nem volt Buday Árpádnak, az egyetemi fizetésén kívül más jövedelemmel nem rendelkezett, így a magas társadalmi állása és az egyetemi oktatókat megillető magas fizetése ellenére sem tartozott a vagyonosok közé.

Az életmódkutatás egyik megközelítési lehetősége a jövedelemszerkezet és a fogyasztás vizsgálata.²³ A különböző társadalmi rétegek fogyasztási szokásait elemezve a lakás és az öltözködés fejezi ki leginkább a társadalmi státuszt, az ahhoz kapcsolódó igényeket, a fogyasztáson belül ez a leginkább, a legközvetlenebbül presztízs szempontú. A családi költségvetésből a kívánt szintet el kell érni, meg kell őrizni, és lehetőleg magasán kell tartani más kiadási tételek rovására is.²⁴

Buday Árpád hagyatéki leltára az értelmiségi középosztály sajátos fogyasztási szokását tükrözi néhány egyedi vonással. A leltár passzívumai között szereplő tételek tanúsága szerint az április havi kulturális költségek magasabbak voltak a háztartási kiadásoknál. A legnagyobb tételt a Városi Nyomdának fennálló tartozás, valószínűleg könyvek számlája jelenti (391 P), és három napilap, a *Pesti Hírlap*, az *Új Magyarország* és a *Szegedi Napló* előfizetési díja tartozik ide (10 P). A tudományos és irodalmi közéletben való részvétel is anyagi áldozatokkal járt: egy berlini cég társasági tagdíja (47 P), a Petőfi Irodalmi Társaság pártoló tagdíja (44 P); összesen 492 P tartozást mutatnak a fentiek. Az öltözködési kiadást a Kárász utcai női ruhaszalonnak fennálló 18 P ruhaszínáltatási számla jelentette, de ennek többszörösét, 130 P tartozást jelentett egy kép vásárlása. Ha a vagyont terhelő 1092 pengős pasz-

²¹ MIALKOVSKY 1979–1980 (1981), 89.

²² PETERDI 2005, 45.

²³ POGÁNY 2000, 115–127.

²⁴ BÓDY 2002, 198.

5. kép. A szalon és a hálószoba
Fig. 5. Parlor and bedroom

6. kép. A szalon, átlátás az ebédlő felé
Fig. 6. Parlor with a view towards the dining room

7. kép. A leányszoba Buday Margittal
Fig. 7. Girl room with Margit Buday

8. kép. Buday Margit szobája
Fig. 8. Margit Buday's room

szívumból kivesszük a betegséggel összefüggő 210 pengős kiadást, azt tapasztaljuk, hogy a fennálló tartozások kétharmad részét (636 P) kulturális célú költsékek, illetve a ruházkodással és a lakással összefüggő vásárlások jelentették.

Buday Árpád végtisztessége nem a családot terhelte, munkaadója, az egyetem fizette tisztelt és megbecsült professzorának 680 pengős temetését.²⁵

Az árvaszéki iratok között fennmaradt hagyatéki leltár adatai és a múzeum gyűjteményébe került fényképek segítségével sokoldalú képet kaptunk az ismert egyetemi tanár életkörülményeiről, gazdasági helyzetéről, mentalitásáról, szokás- és ízléskultúrájáról. Buday Árpád személyében egy viszonylag magas jövedelemmel rendelkező, életmódját racionalitással megszervező középpolgári értelmiségit ismerhettük meg. Egyetemi fizetéséből nem képződött jelentős magánvagyon, de gyermekei tanítási költségei, fia művészi ambíciói és külföldi tanulmányútja nem veszélyeztették az elért életnívó fenntartását. Az életrajzi adatok ismeretében Buday Árpád első generációs értelmiségi volt, aki otthonát a jellegadó bútordarabok tekintetében a tradicionalizmus jegyében historizáló bútorokkal rendezte be. Az összkép azt mutatja, hogy a mennyiség helyett a minőségre helyezték a hangsúlyt, igényes kivitelezésű bútorokkal biedermeier szellemű világot teremtettek, amelyben jól megfér egymással az egyszerű vonalvezetésű, funkcionalista, magas, nyitott állvány és a barokk-rokoko historizáló üvegezett szekrény, a látványos neobarokk ülőgarnitúra, a bécsi geometrikus szecesszió formavilágában készült íróasztal és a nagylány szobájának legújabb lakberendezési elvek szerint készült nívós garnitúrája. A tágas terekben a gondosan megválasztott bútorokat jól elhelyezett, azok értékeit kiemelő szőnyegek, festmények egészítették ki. Kényelem és használhatóság jellemezte a lakást. Értéktörző konzervativizmus és az újra nyitott, modern szemlélet együttesen volt jelen a Buday család otthonában.

FORRÁSOK

MFM IGY

Móra Ferenc Múzeum Irodalomtörténeti Gyűjtemény, Buday-hagyatéka. Szeged.

MNL CSML VIII.1.

Magyar Nemzeti Levéltár, Csongrád Megyei Levéltár, Ferencz József Tudományegyetem Rektori Hivatalának iratai, Tanácsulási jegyzőkönyvek. Szeged.

MNL CSML IV. B.

Magyar Nemzeti Levéltár, Csongrád Megyei Levéltár, Szeged Város Árvaszékének iratai. Szeged.

IRODALOM

BÁTYAI G.

1994 A professzorok háza. *Szeged*, január. 30–31.

BÓDY ZS.

2002 Polgárok és munkások 1929-ben. Adalékok a fogyasztás történetéhez. *Korall* 10. 187–199.

BUZINKAY G.

1992 A középosztály lakásideálja. In: Hanák P. (szerk.): *Polgári lakáskultúra a századfordulón*. Budapest, 13–26.

CÍMTÁR

1933 *Szeged. sz. kir. város 1933. évi legújabb teljes cím és lakjegyzéke*. A Szegedi Hétfő Lapvállalat kiadása 15. Szeged.

²⁵ Összehasonlításként említjük Buday Árpád barátjának, a szegedi könyvtár- és múzeumigazgató, az országosan ismert író, Móra Ferenc 1934-es temetését, amelyet a város rendezett kellő pompával a város adományozta díszsírhelyen. A számla végösszege 775 pengőt tett ki, amit a temetési vállalkozó 650 pengőre mérsékelte az alpolgármester reklamációjára (Nagy 2004, 425–430).

DÉLMAGYARORSZÁG

- 1931 A Templom-téri városi bérház lakóinak ügye. *Délmagyarország* 7. 263. (1931. november 19.) 3.

FÁRI I.

- 2015 Polgári lakáskultúra a két világháború között. Buday Árpád egyetemi tanár hagyatéki leltára. *MFME Új folyam* 2. 195–211.

GÜNTNER P.

- 1997 A soproni polgári lakáskultúra a századfordulón. *Soproni Szemle* 1. 21–31.

GYÁNI G.

- 1992 Polgári otthon és enteriőr Budapesten. In: Hanák P. (szerk.): *Polgári lakáskultúra a századfordulón*. Budapest, 27–59.

- 1999 *Az utca és a szalon. Társadalmi térhasználat Budapesten 1870–1940*. Budapest.

GYÁNI G. – KÖVÉR GY.

- 1998 *Magyarország társadalomtörténete a reformkortól a második világháborúig*. Budapest.

LENGYEL A.

- 1990 Buday György halálára. *Forrás* 12. 71–76.

MIALKOVSKY M.

- 1979–1980 Adalékok az otthonkultúra-kutatás kérdéséhez az Alt-féle hagyaték kapcsán. *Magyar* (1981) *Munkásmozgalmi Múzeum Évkönyve*. 43–122.

MURÁDIN J.

- 2005 Buday György a szülőföld emlékezetében. *Tiszatáj* 8. 67–75.

NAGY Á.

- 2004 Végtisztesség Móra Ferencnek. *A MFME–Történeti Tanulmányok* 7. 425–430.

PETERDI V.

- 2005 Tárgyak nyomában. Egy idegen eredetű, asszimilálódott család története, egyéni és társadalmi jelenléte a 19–20. századi Magyarországon. *TMSz* 5. 11–54.

- 2010 A bácskai Ungárok regényes története. Az Ungár-család hagyatéka a Magyar Nemzeti Múzeumban. *TMSz* 10. 231–256.

POGÁNY Á.

- 2000 Háztartások jövedelemszerkezete a két világháború között. *TSz* 1–2. 115–128.

SAS P.

- 2006 Buday György családi háttere. In: Cseke P. (szerk.): *Buday György és Kolozsvár*. Kolozsvár, 39–50.

SZABÓ T.

- 1994 Oktatás, tudomány, közművelődés. In: Serfőző L. (szerk.): *Szeged története* 4. 1919–1944. Szeged, 535–596.

WEIS I.

- 1930 *A mai magyar társadalom*. Budapest.

THE EVERYDAY LIFE OF THE BUDAY FAMILY IN SZEGED (Summary)

Present essay was based on two sources: photos preserved in the Móra Ferenc Museum and the inventory of Árpád Buday after his death (April 7, 1937) preserved in the Archives of Szeged in documentary of the Chancery. The rich data of the inventory and photos provide us with a thorough insight into the circumstances of an intellectual family lived in interwars. When Árpád Buday moved to Szeged in 1924, he had four children. The university professor belonged to the upper middle-class. Árpád Buday was a first generation intellectual, who furnished his five-room home following the

trends of traditionalism and historicism. Instead of quantity, he focused on quality, by purchasing only few pieces but high quality furniture. The flat was characterized by functionality and comfortability. Value-saving conservatism and fresh, modern approach were equally present in the family. Although the professor could not accumulate a considerable private fortune, his income was well enough to finance the education and artistic ambitions, as well as the foreign trips of his son. Árpád Buday symbolizes the rational middle-class intellectual with relatively high income.